

## A. E. Friedlander. †

Den 18 november 1928 avled i sitt hem i Råsunda f. lektorn vid Göteborgs högre latinläroverk, fil. d:r Axel Emanuel Friedlander, nära 80 år gammal. Med honom bortgick en av den svenska hymnologiska forskningens främste representanter. Efter att i yngre dagar hava ägnat sig åt den profana litteraturhistorien — han var några år docent i estetik vid Lunds universitet — överflyttade han snart sitt huvudintresse på den kyrkliga diktningen. Den första frukten av hans hymnologiska studier blev samlingen »Pärlor ur den evangelisk-lutherska kyrkans sångskatt» I—II (1897—1898). Sitt huvudarbete, »Den kyrkliga diktningen», varav första delen utkom 1900 och en andra del 1908, förunnades det honom att kort före sin bortgång få fullborda med de tredje och fjärde delarna (1925—1926). För denna stort anlagda antologi med utförliga historiska inledningar har tidigare redogjorts i denna tidskrift. Hans in i det sista oförminskade intresse ägnades åt den franska protestantiska psalmdiktningen; resultatet av hans studier på detta område ha våra läsare föregående år kunnat taga del av i en i juni—septemberhäftena publicerad uppsats, den första framställningen på svenska av den franska protestantiska psalmens historia. — Han efterlämnar minnet av en hjärtegod, fint bildad personlighet.

## Den evangeliska alliansen och den engelska kyrkohandboken.

I EN UNDERSTRECKARE i Sv. D. den 9 dec. har docenten E. Newman behandlat den engelska sammanslutning, som går under namnet Den evangeliska alliansen. Han bedömer därvid även dess insats i den stora engelska liturgiska striden i höstas. Ur denna uppsats citera vi följande, som rätt väl torde återspegla tankarna och känslorna från deras sida, som utgjorde förslagets målmedvetna motståndare:

Sin måhända mest betydande insats i kampen för det protestantiska trosarvet har Alliansens brittiska organisation emellertid gjort i den stora engelska kyrkostriden under de sista åren. Striden gällde som bekant vissa ändringar i »Book of Common Prayer», anglikanska kyrkans handbok av år 1662. Den reviderade bönboken skulle endast införas som alternativ vid sidan om den gamla. Men den nya nattvardsliturgien och framför allt medgivandet, att överblivna nattvardselement finge reserveras, väckte det oaktat en stigande oro i det protestantiska lägret inom hela Storbritannien. Man fruktade, att det konsekrerade, för framtida bruk reserverade brödet och vinet skulle bli föremål för en kult, som blott betydde första steget mot den fulla romanisering av anglikanska kyrkan, som medvetet eftersträvas av de extrema anglikanlikerna. Avgörandet kom till sist att ligga hos parlamentets underhus. Där fälldes icke blott det ursprungliga revisionsförslaget (i dec. 1927) utan ett halvår senare även en i vissa stycken modifierad ny upplaga av detsamma.

Under intrycken av en ensidig in-formering från högkyrkligt håll har man på olika håll här i Sverige betecknat denna utgång som en seger för inkompetensen och kyrkoftentligheten. Det var dissenters och andra utanför kyrkan stående personer, som fällde utslaget. Jag vill inte bestrida, att det ligger någonting riktigt i detta. Det biskopliga revisionsförslaget vittnade om överlägsen klokhet och vidsynthet, och när det fälldes, så skedde detta förvisso med hjälp av rösterna från Wales, Irland och Skottland. Men man får inte därav sluta, att revisionsförslaget vännar ensamma representerade sakkunskapen, kyrkligheten och fromheten, medan oppositionen företrädde vänsterpolitik, indifferentism och antikyrklighet. Man kunde kanske snarare känna sig frestad att förenkla problemet till en kamp mellan en ur rätt blandade motiv fram-sprungnen höganglikansk kompromiss-politik och en protestantisk principfasthet, vars omedgörlighet bottnade i samma suveränt bjudande religiösa imperativ, som Luthers kärva: »Här står jag och kan icke annat». I själva verket genombröts emellertid alla sedvanliga partilinjor — såväl politiska som kyrkliga och religiösa. Närmast var det väl fråga om en motsättning mellan tvenne fromhets typer, av vilka den ena har mera sinne för kyrka och ämbete, för gudstjänstens skönhet och den djupa mystiken i altarets sakrament, den andra mera för betydelsen av ordets predikan och den enskilde individens avgörelse för Kristus.

Den sistnämnda riktningens representeranter, arvtagarna till den gamla »evangelikalismen», utgjorde kärnan i

oppositionen. För dem betydde den högkyrkliga riktningens handboks-förslag ett allvarligt hot mot reformationens principer. Skulle engelska folket i stort släppa sin gamla förankring i protestantismen — det var den allvarliga fråga, som förslaget hos dem frammanade. Gärna ville man respektera anglikanska kyrkans inre autonomi. Frikyrkorna ställde sig i det längsta avvaktande. Men så visst som »Church of England» var den av staten legaliserade och privilegierade nationalkyrkan, så voro även utomstående protestanter »djupt intresserade av den öppet framträdande romerska reaktionen inom den kyrkan». Citatet är hämtat ur en resolution, som antogs den 1 juni 1927 vid ett av Evangeliska alliansen i Albert Hall i London anordnat protestmöte mot bönboksrevisionen. Ordförande vid mötet var en av den brittiska alliansorganisationens vicepresidenter, inrikesministern sir William Joynson-Hicks, den protestantiska oppositionens främste ledare, som under hela striden kraftigt understöddes av Alliansens vitale generalsekreterare, Mr Martyn Gooch. Båda äro medlemmar av »Church of England»; ingendera kan med fog stämplas som någon kyrko-fiende. När Evangeliska alliansen under deras ledning organiserade motståndet mot handboksrevisionen och blev det förnämsta språkröret för den evangeliska opinionen, så voro de religiösa motiven otvivelaktigt de avgörande. Det var den fäderneärvda protestantiska trosåskådningen man ville försvara, och man gick till strids i den förvisningen, att utgången skulle bli av avgörande betydelse för protestantismens ställning i hela världen.

## Kyrkomusikdagar i Helsingfors.

ETT STARKT intryck av det kraftigt pulserande och framväxande intresse för kyrkomusik, som otvivelaktigt förefinnes inom Finlands kyrka, både i den finsktalande och den svensktalande, ge de av Finlands svenska Kantor- och Organistförening anordnade kyrkomusikdagarna i Helsingfors den 13—15 sistlidna november. Ett halvt hundratal av kyrkomusikens utöware hade mött upp, vilket i betraktande av de relativt få församlingarna i det svenska stiftet måste betraktas som god anslutning. Representeranter hade inträffat såväl från

Nyland som från Österbotten och Åland. Däremot var det svenska prästerskapet icke så talrikt företrätt. Den unga kantor- och organistföreningen, som med dessa kyrkomusikdagar framträtt inför offentligheten, torde ha all anledning att glädja sig över den anslutning de vunno och den i stort sett goda press de fått.

Deltagarna hälsades av direktör Elis Mårtensson, Helsingfors, varefter organist J. Sundberg gav en orientering av strävandena och arbetsuppgifterna på det kyrkomusikaliska området. Beträf-

fande det liturgisk-kyrkomusikaliska om-  
daningsarbetet betonade han därvid, att  
det icke är inriktat på några speciella  
nymodigheter: »Tvärtom torde man  
kunna säga, att det största intresset för  
närvarande är riktat på det gamla.  
Icke dock så, att man skulle sträva till  
det ålderdomliga för dettas egen skull.  
Under en längre tid har man knappast  
frågat efter den sant kyrkliga musik-  
stilen. Utvecklingen har väl icke under  
denna tid stått stilla, men den har ur-  
spårat från den egentliga äkta kyrko-  
musikstilen. Jag avser nu den gudstjänst-  
liga musiken — det slag av kyrko-  
musik, som förekommer vid gudstjän-  
sten. Orsakerna till urspårningen vill  
jag för denna gång avstå ifrån att klar-  
göra. Dock må det vara nämnt, att  
kyrkomusikerna icke allena bära skul-  
den härför. Då man nu konstaterar, att  
en avvikelse från den rätta linjen ägt  
rum, är det helt naturligt, att man för-  
söker komma på rätt spår igen. Det  
gäller således för oss att taga reda på,  
när och var urspårningen skett, för att  
kunna rikta såväl vår egen som kyrko-  
musikens utveckling efter den traditio-  
nella linjen, som vi anse för den rikti-  
gaste och mest efterföljansvärda. Härpå  
beror det alltså, att uppmärksamheten  
för närvarande i så stor grad är riktad  
på det gamla.

Men vår uppgift ligger», betonade  
talaren vidare, »icke enbart i studium av  
varken det gamla eller det nya. Kan-  
torerna och organisterna äro ju i första  
hand utövande musiker. Det åligger oss  
att omsätta vårt kunnande i praktiken.  
Mycket av den gamla kyrkomusiken,  
som är högst värdefullt, kan av olika  
orsaker icke upptagas vid våra nutida  
gudstjänster. Detsamma kan man för-  
resten säga om den moderna kyrkliga  
och den s. k. andliga musiken.

Vår omdömesförmåga i kyrkomusi-  
kaliska ting måste dock sträcka sig  
längre än till sådana musikverk, som vi  
själva äro i stånd att utföra. Vi böra  
dessutom göra oss väl förtrogna med  
andra frågor och spörsmål, som stå i  
samband med de rent musikaliska. Den  
viktigaste av dessa är väl den liturgiska  
frågan. Denna är för oss ny. Tidigare  
har man icke ansett liturgiken höra till  
kantornas och organisternas utbild-  
ning. Vi ha därför icke heller erhållit  
någon undervisning i detta ämne, vilken  
omständighet livligt måste beklagas.  
Det är svårt att få en riktig uppfattning  
av den liturgiska sången utan att äga  
en hjälplig kunskap i liturgiken. Vi  
måste därför skaffa oss insikter i detta

ämne och förvärva oss musikalisk ve-  
derhäftighet också i de liturgiska frå-  
gorna, för att vi, sedan vi själva fått ett  
rätt grepp om dem, skola kunna påvisa  
och upphjälpa de brister, som tyvärr  
alltför ofta vidlåda våra liturger. Detta  
blir vår oavvisliga skyldighet med så  
mycket större skäl, som våra universitet  
underlåtit att komplettera den musika-  
liska undervisningen för blivande präster.  
Vilja vi, att kyrkomusiken skall ut-  
vecklas efter sin egenart, vilket den bör  
göra, kunna vi icke lämna altarsången  
på efterkälken.

De numera allt oftare förekom-  
mande liturgiska eller s. k. vesperguds-  
tjänsterna göra anspråk på våra kun-  
skaper i vidare utsträckning än de van-  
liga gudstjänsterna. Förutom vår di-  
rekta medverkan vid dessa gudstjän-  
sters utförande ankommer det på oss  
att tillse, att deras musikaliska pro-  
gram icke utpyntas med ett och annat  
billigt kram, utan att det hålles inom  
behöriga gränser. Kyrkomusikerns ut-  
vecklade stilkänedom och omdömesför-  
måga bör härvidlag göra sig gällande.  
Till sakkänedomens hör givetvis fram-  
för allt, att vi äga en rätt uppfattning  
om gudstjänstens idé. Dessutom för-  
utsätter jag, att ett livligt samarbete  
med prästerna äger rum, icke bara då  
det gäller anordnande av tillfälliga ves-  
pergudstjänster o. dyl., utan också där-  
emellan».

I Johanneskyrkan följde på efter-  
middagen *orgeldemonstration* av dir.  
Elis Mårtensson.

Dir. Mårtensson behandlade frågan  
om den rätta Bach-stilen, frågan om  
utförandet av Bachs orgelverk på en  
modern orgel med dess många tekniska  
möjligheter. Han demonstrerade härvid  
några av Bachs orgelkompositioner i  
överensstämmelse med *Straubes* uppfatt-  
ning, — dir. Mårtensson är själv elev av  
Thomaskantorn i Leipzig — samt belyste  
denna uppfattning. Härvid påminde han  
om att man måste antaga, att Bachs  
fantasi och ideal sträckte sig vida ut-  
över de instrumentala och vokala resur-  
ser, han förfogade över, och att han  
säkert skulle ha utnyttjat den mo-  
derna orgelns alla resurser, om han blott  
haft tillgång till en dylik.

Efter en kort analys utförde dir.  
Mårtensson på Johanneskyrkans prakt-  
fulla orgel följande tonskapelser av  
Bach: Toccata & Fuga, d-moll, Präludium  
& Fuga C-dur, Präludium & Fuga  
f-moll, 3 koralförspe, Doriska Toccatan  
och fagan, Toccata, Adagio & Fuga C-  
dur, Fantasi & Fuga g-moll.

Bland de talare, som i övrigt ställt sig till Kyrkomusikdagarnas förfogande, nämnes prof. H. Klemetti, vars ämne: Tonbildning och körsång lockat, samt prof. O. Andersson, som talade om kyrkomusiken förr och nu, och d:r

Aleksi Lehtonen, som behandlade temat: Uppgifter för gudstjänstlivets höjande. Tyvärr föreligga icke utförliga referat från dessa helt säkert utomordentligt intressanta och värdefulla föredrag.

## Meddelanden.

**Sveriges äldsta kyrkklocka 700 år.** I Saleby kyrka på västgötaslätten hänger Sveriges, för såvitt för den nutida forskningen är känt, äldsta kyrkklocka. Kring »lillklockan», som den vanligen kallas, går nämligen utefter nedre randen en dels på fornsvenska i runor, dels på latin avfattad inskrift, vilken översatt till nutida svenska lyder:

Då jag var gjord, då var ett tusen två hundra tjugu vintrar och åtta från Guds börd. A. G. L. A. Hell dig Maria, full med nåd! Välsignad vare Dionysius! »Lillklockan» i Saleby räknar således sin tillkomst från början av 1200-talet, från Erik »läspe och haltes» dagar, och har nu under sju århundraden sänt sina toner över nejden.

Kyrkklockans 700-åriga tillvaro firades söndagen den 9 december med en kyrkofest i sockenkyrkan. Hovpredikanten P. Nilsson hade till högtidligheten författat en kantat, till vilken musiken satts av domkyrkoorganisten I. Widéen, Skara. Kantaten utfördes av en större kyrkokör under medverkan av en del solister från grannstäderna. Högtidalet hölls av biskop Danell.

**Vigeland dekorerar Lunds domkyrka?** Lunds domkyrkoråd har vänt sig till Nordens förnämsta glasmålare, konstnären Emanuel Vigeland i Oslo, med förfrågan huruvida han vore villig att utföra glasfönster till Lunds domkyrka. Herr Vigeland har vid ett personligt besök i Lund visat sig mycket intresserad av uppgiften och utarbetat ett kostnadsförslag på 14,700 kronor.

**Händels Messias** utfördes söndagen den 9 december av operakören, som hade förstärkt med medlemmar ur Stockholms oratoriesällskap och elever från Musikaliska akademien, under anförande av Tullio Voghera. Övriga medverkande voro: Helga Görlin, Kerstin Thorborg, Simon Edwardsen och Joel Berglund — solister, Hovkapellet, Albin Rude vid orgeln och Herbert Sandberg vid klaveret.

**Ordensutnämningar:** K. M:t har till riddare av Vasaorden utnämnt musikdirektören i Arvika O. H. Söderlund och organisten vid svenska kyrkan i Melbourne M. Lagerlöf.

**Musikbilagan** i detta nummer utgöres av Sebastian Bachs sättning av Joh. Kugelmanns koral till Nun lob, mein Seel, den Herren. Bilagan kan rekvireras från förlaget och betingar ett pris av 40 öre per ex. Angående orkester- och orgelackompagnemang se decembernumret 1928. Vi påpeka jämväl, att H. Alberts motett: Jag är o Herre i din makt, ävenledes finnes tillgänglig från förlaget till ett pris av 20 öre per ex.

**Kantorsval.** Till kantorer vid för- enade tjänster ha valts: i Dalby O. Thureby, Linköping, i Hejdeby Brita Kjellberg, Örebro, i Mellby M. Cederlöw, Mjölby, i Vadsbro S. Lundberg, Oviken, i Sandvik J. Gynnerwall, Åsenhöga, i Hälleberga K. Dalin, Hjälmeryd, och i Rommele O. Lundén, Nyköping.

**Svensk sångfest i Finland.** Instundande 6—7 juli anordnas en kristlig sångfest i Jakobstad-Pedersöre i Finland. Lördagen den 6 utföres på aftonen vesper, sammanställd av D:r G. Moliis-Mellberg och komponerad av kantor Sune Carlsson. Den 7 juli hålles festkonsert.

**Åbo Domkyrkas 700-årsfest** kommer att firas 17—21 juni. Dagarna komma att upptagas av gudstjänster, historiska utställningar, sång- och musikfester. Domkyrkans minnesfest hålles den 17 juni med festtal av Årkebiskopen. Grannlänernas biskopar äro inbjudna. Till högtiden kommer D:r Rinne att utgiva en avhandling om biskop Henrik och hans betydelse för Finlands kyrka och särskilt som patronus för kyrkan.

## Till Red. insända Tidskrifter år 1928.

Församlingsbladet, Stockholm.

Vår Lösen, Uppsala, 12 nummer.

Vår Sång, Jönköping, 8 nummer.

Sångarbladet, Nyköping, 2 nummer.

Kyrkosångsförbundet, Motala, 12 nummer.

Församlingsbladet, Helsingfors.

Monatschrift für Gottesdienst, Göttingen, 12 nummer.

Zeitschrift für evang. Kirchenmusik, Hildburghausen, 12 nummer.

Dansk Kirkemusiker-Tidende, Köpenhamn, 12 nummer.

Under Kirkehvælv, Oslo, 12 nummer.

Orate Fratres, St. Paul, U. S. A., 12 nummer.

## Ledigförklarade kyrkomusikertjänster.

### A) Enbart kyrkliga tjänster:

Organist- och klockarebefattn. i *Jälluntofta* förs., Kronob. län, sökes före 1 febr. Lön för exam. 400 kr., för oexam. 300 kr. Läraretjänsten vid kyrkskolan samtidigt ledig (tjänsterna dock ej formellt förenade).

Organistbefattn. i *Hedvig Eleonora* förs. i Stockholm sökes senast den 20 febr. kl. 12 på dagen.

Se annons i detta nummer!

### B) Förenade med folkskollärartjänst:

I *Björketorp*, Älvsb. l., sökes senast 22 jan. (adr. Bollebygd). Skolform B1; forts.-skola, ev. slöjd. Org.- o. klock.-lön 600 kr. + f. n. dyrtidstill. 200 kr.

I *Södra Åsarp*, Älvsb. l., sökes för förslaget fyllande senast 29 jan. (adr. Länghem). Org.- o. klock.-lön 600 kr.

I *Stenberg*, Jönk. l., sökes senast 1 febr. (adr. Näshult). Skolform B2; forts.-skola. Org.- o. klock.-lön 500 kr.

I *Vartofta-Åsaka*, Skar. l., sökes senast 1 febr. (adr. Vartofta). Skolform B2; forts.-skola. Klock.- o. org.-lön 500 kr.

I *Knäred*, Hall. l., sökes före 5 febr. Klock.- o. org.-lön 600 kr. + boställe (med bostad); folkskollär.-lön: 600 kr. såsom bostadsersättn.

I *Hogdal* (Amaliebergsskola), Gbgs o. Bohus l., sökes senast 8 febr. (adr. Hogdal, Strömstad). Skolform B2. Klock.- o. org.-lön 600 kr.

I *Elfsåker*, Hall. l., sökes senast 9 febr. (adr. Anneberg). Skolform C1; ev. forts.-skola o. slöjd. Klock.- o. org.-lön 600 kr. Skyldighet att utan särskild ersättn. inöva och leda kyrkosångkören.

I *Visingsö*, Jönk. l., sökes (av manlig sök.) senast 11 febr. Skolform f. n. C1 (under omorgan.); forts.-skola. Klock.- o. org.-lön 500 kr.

I *Rudskoga* (Grunnebacka skola), Värml. l., sökes senast 15 febr. (adr. Åtorp). Skolform C1 (efter  $\frac{1}{7}$  30 B1); forts.-skola, ev. slöjd. Klock.-lön 150 kr.; kyrkosångarelön 350 kr. (i skyld. ingå 10 tim. årlig undervisn. av konfirm. i kyrkosång).

I *Agunnaryd*, Kronob. l., sökes för förslags fyllande (av manlig sök.) senast 15 febr. Skolform B2. Klock.-lön: boställe (föder 8 nötkreatur; bostad 6 rum o. kök); org. o. kantorslön 200 kr. Prov fordras.

I *Hjärtum*, Gbgs o. Bohus l., sökes senast 18 febr. Klock.- o. org.-lön 700 kr.

I *Gullholmen*, Gbgs o. Bohus l., sökes senast 20 febr. Skolform B1. Klock.- o. org.-lön 400 kr. Prov utan resersättn. fordras.

I *Berga*, Kron. l., sökes (även för kvinnlig sökande) senast 20 febr. (adr. Lagan). Skolform C1 b. v. Klock.- o. org.-lön 700 kr. Prov fordras.

I *Ö. Vingåker*, Söderm. l., sökes före 15 mars (adr. Klastorp). Org.- o. klock.- f. n. 650 kr., men torde komma att regleras.

## Annonsera i Tidskrift för Kyrkomusik!

### ANNONSPRIS:

20 öre per millimeter och spalt.

$\frac{1}{8}$ -dels sida ..... Kr. 12:50

$\frac{1}{4}$ -dels sida ..... » 18:—

$\frac{1}{8}$ -dels sida ..... » 22:—

$\frac{1}{2}$  sida ..... » 30:—

Helsida ..... » 60:—

Vid upprepning av annons i minst fem nummer beräknas 20 % rabatt.